

Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika

Sestavil
prof. Stanko Bunc

Št. 77

1 9 4 0

Množina je od *nebo* — *nebesa*, *črevo* — *čreva*, *čudo* — *čudes*a in *čuda*, *kolo* — *kolesa* in *kola* (= *voz*).

Pomni! Lastna imena se sklanjajo s prilastkom vred: To je slovnica profesorja Antona Janežiča. Dal sem Mariji Kovačevi. Taborim na Menini planini. Pri doktorju Murku. Napačno bi bilo: To je slovnica profesor Anton Janežiča. Dal sem Mariji Kovač. Taborim na Menina planini. Pri doktor Murku.

SKLANJANJE TUJIH IMEN

Pri sklanjanju tujih imen ločimo lastna imena iz stare latinščine in grščine, iz modernih tujih jezikov in iz slovanskih jezikov ter tuja obča imena.

1. **Staroklasična** imena sklanjamo tako, da obdržimo tujo osnovo in nanjo pridevamo slovenske končnice.

a) Če imajo v vseh sklonih isto osnovo, jih sklanjamo po zgledu slov. primerov: *Troja*, *Atika* po *lipa*; *Seneka*, *Numa* po *sluga*; *Atene*, *Tebe* po *vile*; *Delfi* po *otrobi*; *Levktra* po *vrata*.

b) Če imajo v odvisnih sklonih drugačno osnovo kot v imenovalniku, pridržimo tujo osnovo. Ohranimo jo zlasti pri manj znanih imenih in v znanstvenih spisih: *Dido*, *Klio*, *Mars*, *Paris*, *Stiks*, *Zevs*, *Atos*.

Pri splošno znanih prilagodimo imenovalnik osnovi:

c) Odpahnemo tuje končnice (*s*, *as*, *es*, *os*, *us*, *eus*, *ius*, *on*, *um*): *Leonida*, *Sokrat*, *Enej*, *Edip*, *Pont*, *Ahil*, *Ovid* in *Ovidij*, *Ilij*. Prim. še: *Pitagora*, *Periklej*, *Temistoklej*, *Sofoklej*, *Odisej*, *Demosten*, *Ahil*, *Orest*, *Ezop*, *Filip*, *Aleksander*, *Pindar*, *Nikodem*, *Homer*, *Olimp*, *Hanibal*, *Brut*, *Antonij*, *Avgust*, *Horac*, *Vergil*, *Gaj*.

d) Pridržimo osnovo odvisnih sklonov: *Apolon*, *Platon*, *Neron*, *Ciceron*, *Katon*, *Junona*, *Cerera*, *Artemida* itd.

Na ta način v imenovalniku zenačena imena se sklanjajo po domačih zgledih istega spola: *Sokrat*, *Enej* po *rak*, *kraj*; *Leonida* po *sluga*; *Junona* po *lipa* itd.

2. Sklanjatev imen iz tujih živih jezikov se ravna v pisavi po tuji pisni osnovi, v izreki pa po tuji glasovni osnovi. V imen. ed. pridržimo tujo končnico, v odvisnih sklonih pa dodajamo nanjo slovenska obrazil: *Dumas*, *Dumasa*, *Dumasov* (izg. *dümà*, *dümája*, *dümájev*); *Diderot*, *Diderota*, *Direrotov* (izg. *didrò*, *didrója*, *didrójev*); *Buffon*, *Buffona*, *Buffonov*; *Rostand*, *Rostanda*, *Rostandov* (izg. *rostã*, *rostana*, *rostanov*); *Bordeaux*, v *Bordeauxu* itd.

Iz sklanjatve pomni tele posebnosti:

a) Končni nemi *e* odpahujemo v odvisnih sklonih: *Racine*, *Racina*, *Racinov*; *Gide*, *Gida*, *Gidov*; *Morse*, *Morsa*, *Morsov*. Enako: *Shakespeare*, *Lafontaine*, *Voltaire*, *Molière*, *Marseille*, *Mérimée* itd. Če nemi *e* označuje izreko spredaj stoječega soglasnika, ga pridržimo: *Laplace*, *Laplacea*, *Laplaceov*. Enako: *Lesage*, *Cambridge*, *George* itd.

b) Osnovam na samoglasnik se pritika *-j-*: *Heine*, *Heineja*, *Heinejev*; *Zola*, *Zolaja*, *Zolajev*; *Hugo*, *Hugoja*, *Hugojev*. Enako: *Manzoni*, *Marconi*, *Assisi*, *Zwingly*, *Leopardi*, *Krejči*, *Petöfi*, *Goethe*, *Linné*, *Linde*, *Jefte*, *Barthou*, *Boileau*, *Rousseau*, *Richelieu*, *Vigny* itd.

c) Druga imena gredo po slov. zgledih: *Brentano* po *sinko*, *Petrarka* po *sluga*; *Belvedere*, *Giuseppe*, *Michele* po *rak*; *Boccaccio*, *Boccaccia*, *Boccacciov*; *Boulogne*, *Boulogne*, *Boulogni*; *Charlotte*, *Charlotte*, *Charlotti*; *Beatrice*, *Beatrice*, *Beatrici*, *Beatricin*. Enako: *Inge*, *Ilse*, *La Fayette* itd.

d) Nemška imena, ki imajo polglasnik v končnici, ga izpustijo: *Hegel*, *Hegla*, *Heglov*; *Weber*, *Luter*, *Diesel*; *Dieslov* motor, *Lutrov* nauk itd.

e) Če so sestavljena iz dveh ali več imen, se sklanja le zadnje ime: v Campo Formiu, iz Monte Carla, pri grofu Thurn Taxisu itd.

f) Pri nenavadnih in manj rabljenih imenih sklanjo lahko opustimo: v Karlsruhe, pri Waterloo, v Peru, v Sanssouci itd.

g) Za mehкими soglasniki se *o* ne preglasi v *e*: s Franzom, s Fritzom, s Schulzom, Boccacciom itd.

3. Sklanjatev iz slovanskih jezikov ima posebnosti:

a) Shrv. imena s premičnim *a* v imen. edn. ga v odvisnih sklonih izgube: Karlovac — Karlovca, Leskovca, Kragujevca, Šabca, Mačka.

b) Imena na *-ski, -cki, -čki, -i, -ý* se sklanjajo privedniško (kot Koseski, Križani): Lesinski, Rački, Palacký, Potocki, Pilsudski, Dostojevski, Stambolijski, Gorki, Sirový itd.

c) Imena na *-ov, -ev, -oj, -in* se sklanjajo samostalniško: Suvorov, Suvorova itd., Gončarov, Cankov, Botev, Tolstoj, Trubeckoj, Lenin itd.

d) Ruska imena na *-aja* dobijo končnico *-a*: Trubecka, Nova zemlja.

4. Tuja obča imena so moškega ali ženskega spola:

a) Ženskega so samo tiste tujke, ki imajo nenaglašeno obrazilo *-a*: demokracija, matura, lektira, afera, nimfa, nafta, astma, revma, konzerva, praksa, anketa, rima, statua, boa itd. Moška sta: paša, aga. Taka imena gredo po ženski sklanji z obrazilom *-a*.

b) Ogromna večina tujk pa je moškega spola, pa naj se končujejo na samoglasnik ali na soglasnik. Sklanjajo se po moški sklanji: snob, fluid, beg, tramvaj, general, epigram, vazelin, januar, kaos, fakt, kakav, spediter, pasus, forum, nuncij itd.

Če imajo nenaglašen samoglasnik na koncu, gredo po sinko: kino, avto, trio, veto, intermezzo, konklave, cicerone itd. Če je samoglasnik naglašen, podaljšajo osnovo z *-j-*: abonmà, -aja, amandmà, kupé, ekspozé,

rezimé, ateljé, etui, nivó, plató, rokokó, menú, ragú, intervjú, randevú itd. Tako tudi: alibi, kadi.

Sestavljeni se sklanjajo le v enem delu: statusa quo. Nesklonljivi: bruto, neto, fiasko, franko.

Po ženski brez obrazila se ne sklanjajo; tudi po srednji ne, ker tujk srednjega spola v slovenščini nimamo. Ob prehodu v slovenščino so sprejele moški ali ženski spol. Moškega so n. pr.: datum, individuum, forum, konsum, legion, stadion in štadij, študij, licej itd. Ženskega so n. pr.: gimnazija, legija, študija itd.

PRIDEVNIK

Pridevnik naznanja lastnost osebe ali stvari in pove:

a) kakovostni, kakšna je: dober človek, umazana obleka;

b) svojilni, čigava je: očetov dom, Marijin praznik;

c) snovni, iz česa je: lesen konj, kamenita miza.

Pridevnik ima spol, sklon, število, obliko, stopnjo.

I. Določna oblika označuje znano osebo ali stvar, nedoločna pa neznanu. Določna se spozna po naglasu (velíka cesta, zeléni klobuk — velíka lipa, zelén hrib); posebno obrazilo ima le v moškem edn. imen. in tož. (dobri — dober).

Določno obliko imajo:

a) prilastni pridevniki, ki se tičejo znane stvari: stari kralj Peter;

b) pridevniki na *-ski*, *-ški*, *-ji*, *-nji*: bratovski, srbski, junaški, kravji, srednji;

c) določni pridevniki v sestavljenkah: veliki petek, mali traven, pustni torek, tržni dan, Stari trg;

d) primerniki in presežniki: višji, najlepši;

e) pridevniki: mali, obči, pravi;

f) samostalniško rabljeni pridevniki: modri, mokri, popotni, pravični, bližnji, rajnki, rajni;